

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
DOMNUL MACIEJ SZPUNAR
prezentate la 10 martie 2021¹

Cauza C-13/20

**Top System SA
împotriva
État belge**

[cerere de decizie preliminară formulată de cour d'appel de Bruxelles (Curtea de Apel din Bruxelles) (Belgia)]

„Trimitere preliminară – Dreptul de autor și drepturile conexe – Directiva 91/250/CEE – Protecția juridică a programelor pentru calculator – Articolul 5 alineatul (1) – Excepții de la actele supuse restricțiilor – Acte necesare pentru corectarea erorilor – Articolul 6 – Decompilarea unui program pentru calculator”

Introducere

1. Prin intermediul prezentei cauze, Curtea are din nou ocazia să se aplece asupra particularităților protecției juridice a programelor pentru calculator. Astfel, deși se acceptă atât în dreptul Uniunii², cât și în dreptul internațional³ că programele pentru calculator sunt protejate prin dreptul de autor în calitate de opere literare, acestea se deosebesc totuși de operele literare în mai multe privințe. Caracterul lor specific, ca obiecte ale protecției, se reflectă în mecanismele acestei protecții, care sunt atât de diferite față de regulile generale ale dreptului de autor, încât unii autori vorbesc despre un regim de protecție *de facto sui generis*⁴.

2. În primul rând, nu numai că programele pentru calculator au un scop utilitar, dar această utilitate are și un caracter foarte special: să permită funcționarea calculatoarelor. Într-adevăr, un astfel de program constă într-un set de instrucțiuni care, executate de un calculator, îi permit acestuia să îndeplinească anumite sarcini⁵. Rezultă că, spre deosebire de orice altă categorie de obiecte protejate prin dreptul de autor, programele pentru calculator nu sunt destinate utilizării

¹ Limba originală: franceza.

² A se vedea punctul 9 din prezentele concluzii.

³ A se vedea articolul 4 din Tratatul OMPI privind drepturile de autor, adoptat la Geneva la 20 decembrie 1996.

⁴ A se vedea în special Markiewicz, R., *Ilustrowane prawo autorskie*, Wolters Kluwer, Varșovia, 2018, p. 463. Alți autori califică programele pentru calculator drept „scrise în temeiul legii”, a se vedea Vivant, M., Bruguière, J.-M., *Droit d'auteur et droits voisins*, Dalloz, Paris, 2015, p. 183.

⁵ Janssens, M.-Ch., „The Software Directive”, în Stamatoudi, I., și Torremans, P., *EU Copyright Law. A Commentary*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2014, p. 89-148, în special p. 93.

prin intermediul percepției umane. De altfel, primele programe pentru calculator au fost considerate accesorii ale mașinii propriu-zise și numai treptat software-ul și-a câștigat autonomia față de hardware⁶.

3. Desigur, în anumite situații, care pot fi relevante din punctul de vedere al dreptului de autor, cunoașterea de către om a unui program pentru calculator poate fi utilă, de exemplu în scopul de a crea un program concurent sau complementar. Cu toate acestea, în principiu, nu utilizatorul, ci calculatorul este cel care „ia cunoștință” de program și îl rulează. În consecință, utilitatea pentru utilizator nu se află în programul propriu-zis pentru calculator, ci în funcționalitățile pe care acest program permite calculatorului să le efectueze. Acest lucru apropie programele pentru calculator mai degrabă de invențiile protejate prin brevet decât de operele „clasice” protejate prin dreptul de autor.

4. Din această primă caracteristică a programelor pentru calculator rezultă a doua, și anume modul lor de exprimare. Într-adevăr, dacă programul pentru calculator nu este destinat percepției umane, ci percepției mașinii, acesta trebuie exprimat într-un mod care să fie ușor de înțeles pentru aceasta din urmă. Acest mijloc de exprimare este codul binar, o „scriere” care utilizează două semne, reprezentate de obicei prin 0 și 1, însă și această reprezentare este o convenție pentru uz uman. Procesorul calculatorului „citește” aceste semne în calitate de valori diferite ale tensiunii electrice.

5. În timp ce programele pentru calculator denumite din „prima generație” erau adesea codate direct în formă binară, programele moderne sunt mult prea complexe pentru a fi create sau chiar citite în această formă. În consecință, există limbaje de programare, denumite „limbaje de nivel înalt”, care includ diferitele instrucțiuni pentru calculatoare, codificate sub formă de expresii apropiate de limbajul natural și, în consecință, perceptibile pentru oameni și ușor de înțeles de către cei care cunosc aceste limbaje. Un program pentru calculator creat într-un astfel de limbaj de programare constituie „codul sursă” al acestuia. Acest cod sursă este ulterior „compilat” cu ajutorul unui program informatic dedicat, denumit „compilator”, într-un „cod obiect” sau „cod mașină”, și anume forma ușor de înțeles și executabilă de către calculator⁷.

6. Nu este mai puțin adevărat că, în practică, programele pentru calculator sunt în mod obișnuit comunicate utilizatorilor numai sub formă de cod obiect. Acest lucru permite utilizarea acestor programe prin rularea lor pe un calculator, dar nu permite cunoașterea conținutului acestora, fapt care este neobișnuit pentru o operă protejată prin dreptul de autor. Întrebarea dacă și, eventual, în ce măsură utilizatorul unui program pentru calculator are dreptul de a traduce codul obiect al programului menționat în cod sursă (o astfel de operație se numește „decompilare”), pentru a cunoaște conținutul acestuia, formează miezul prezentei cauze.

7. Această întrebare ne conduce la a treia caracteristică a programelor pentru calculator ca obiecte ale protecției prin dreptul de autor: articularea dintre această protecție și principiul clasic al dreptului de autor potrivit căruia acesta din urmă nu protejează ideile, ci doar exprimarea lor. Acest principiu reflectă rațiunea de a fi a dreptului de autor, care este aceea de a contribui nu numai la creație prin protejarea operei creative a autorilor, ci și la diseminarea și accesul la idei, prin prevenirea monopolizării lor, astfel încât acestea să poată constitui sursa altor creații. Totuși, faptul că exprimarea programelor pentru calculator, astfel cum sunt dezvăluite de obicei

⁶ Bing, J., „Copyright Protection of Computer Programs”, în Derclaye, E. (editor), *Research Handbook on the Future of EU Copyright*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2009, p. 401-425, în special p. 401.

⁷ Sau, mai exact, pentru procesorul care are o anumită arhitectură, întrucât instrucțiunile codului obiect sunt specifice fiecărui tip de procesor și nu vor fi executate de un alt tip de procesor.

acestea, este imperceptibilă pentru oameni permite ascunderea ideilor care stau la baza acestor programe, conferind astfel autorilor lor o protecție care depășește ceea ce este justificat de obiectivele dreptului de autor⁸. Astfel, programele pentru calculator sunt singura categorie de opere protejate pentru care accesul la ideile subiacente, printr-o simplă analiză senzorială care nu implică acte supuse monopolului autorului, este imposibil⁹.

8. Considerăm că aceste evoluții introductive sunt necesare pentru a plasa prezenta cauză în contextul specific al protecției programelor pentru calculator prin dreptul de autor. Într-adevăr, problema-cheie a acestei cauze, aceea a dreptului de a decompila un program, nu se poate pune pentru nicio altă categorie de obiecte protejate, pentru simplul motiv că nu este necesar procedeu de compilare și nici vreun procedeu analog pentru a avea acces la conținutul operelor care aparțin altor categorii decât programele pentru calculator.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

9. Articolul 1 din Directiva 91/250/CEE a Consiliului din 14 mai 1991 privind protecția juridică a programelor pentru calculator¹⁰ prevede:

„(1) În conformitate cu dispozițiile prezentei directive, statele membre protejează programele pentru calculator, prin dreptul de autor, ca fiind opere literare în înțelesul Convenției de la Berna privind protecția operelor literare și artistice. În înțelesul prezentei directive, noțiunea «program pentru calculator» include materialul de concepție pregătitor.

(2) Protecția în conformitate cu prezenta directivă se aplică oricărei forme de exprimare a unui program pentru calculator. Ideile și principiile care se află la baza unui element al oricărui program pentru calculator, inclusiv cele care se află la baza interfețelor sale, nu sunt protejate de dreptul de autor în temeiul prezentei directive.

(3) Un program pentru calculator este protejat dacă este original, în înțelesul în care acesta reprezintă o creație intelectuală proprie autorului. Niciun alt criteriu nu se aplică pentru a stabili dacă acesta poate beneficia de protecție.”

⁸ A se vedea în special Karjala, D. S., „Copyright Protection of Computer Documents, Reverse Engineering and Professor Miller”, *University of Dayton Law Review*, 1994, vol. 19, p. 975-1020.

⁹ Shemtov, N., *Beyond the Code. Protection of Non-Textual Features of Software*, Oxford University Press, Oxford, 2017, p. 28. Pentru discuții mai ample cu privire la dihotomia idee/expresie în cadrul dreptului de autor și aplicarea acesteia în cazul programelor pentru calculator, a se vedea în special p. 102-127 din opera menționată.

¹⁰ JO 1991, L 122, p. 42, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 114.

10. Potrivit articolului 4 literele (a) și (b) din această directivă:

„Sub rezerva articolelor 5 și 6, drepturile exclusive ale titularului în înțelesul articolului 2 cuprind dreptul de a efectua sau de a autoriza:

- (a) reproducerea permanentă sau provizorie a unui program pentru calculator, în totalitate sau parțial, prin orice mijloc și sub orice formă. În măsura în care încărcarea, prezentarea, rularea, transmiterea sau stocarea programului pentru calculator necesită o astfel de reproducere a programului, aceste acte de reproducere sunt supuse autorizării de către titularul dreptului;
- (b) traducerea, adaptarea, dispunerea și orice altă transformare a programului pentru calculator și reproducerea rezultatelor acestor acte, fără a aduce atingere drepturilor persoanei care transformă programul pentru calculator;”

11. Potrivit articolului 5 alineatul (1) din directiva menționată:

„În absența unor clauze contractuale speciale, nu necesită autorizarea de către titular actele prevăzute la articolul 4 literele (a) și (b), în cazul în care aceste acte sunt necesare pentru a permite dobânditorului legal să utilizeze programul pentru calculator conform destinației sale, inclusiv pentru a corecta erorile.”

12. În sfârșit, articolul 6 din aceeași directivă, intitulat „Decompilare”, prevede:

„(1) Autorizarea de către titular nu este necesară atunci când reproducerea codului și traducerea formei acestui cod în înțelesul articolului 4 literele (a) și (b) este indispensabilă pentru obținerea informațiilor necesare interoperabilității unui program pentru calculator creat în mod independent de alte programe și sub rezerva ca următoarele condiții să fie îndeplinite:

- (a) aceste acte sunt realizate de beneficiarul licenței sau de o altă persoană care are dreptul de utilizare a copiei unui program sau în numele acestora de către o persoană autorizată în acest scop;
- (b) informațiile necesare pentru realizarea interoperabilității nu au fost anterior puse, în mod simplu și rapid, la dispoziția persoanelor menționate la litera (a)
și
- (c) aceste acte sunt limitate la părți din programul original, necesare pentru realizarea acestei interoperabilități.

(2) Dispozițiile alineatului (1) nu permit ca informațiile obținute în temeiul aplicării sale:

- (a) să fie utilizate în alte scopuri decât realizarea interoperabilității programului pentru calculator creat în mod independent;
- (b) să fie comunicate unor terți, cu excepția cazului în care acest lucru se dovedește necesar interoperabilității programului pentru calculator creat în mod independent

sau

(c) să fie utilizate pentru dezvoltarea, producerea sau comercializarea unui program pentru calculator a cărui expresie este în mod fundamental similară sau pentru orice alt act care încalcă dreptul de autor.

(3) În conformitate cu dispozițiile Convenției de la Berna privind protecția operelor literare și artistice, prezentul articol nu poate fi interpretat astfel încât să permită aplicarea sa într-un mod care aduce atingere în mod nejustificat intereselor legitime ale titularului dreptului sau exploatarea normală a programului pentru calculator.”

13. Directiva 91/250 a fost abrogată, începând cu 24 mai 2009, în temeiul articolului 10 din Directiva 2009/24/CE¹¹. Cu toate acestea, situația de fapt din acțiunea principală rămâne supusă, *ratione temporis*, Directivei 91/250. În plus, dispozițiile relevante din această directivă nu au fost modificate.

Dreptul belgian

14. Articolele 4, 5 și 6 din Directiva 91/250 au fost transpuse în dreptul belgian, în esență *ad litteram*, în articolele 5, 6 și 7 din Legea din 30 iunie 1994 de transpunere în dreptul belgian a Directivei 91/250/CEE a Consiliului din 14 mai 1991 privind protecția juridică a programelor pentru calculator¹².

Situația de fapt, procedura și întrebările preliminare

15. Selor (Serviciul de Selecție al Administrației Federale) este o instituție publică belgiană, care a fost integrată în serviciul public federal Strategie și Sprijin, responsabil cu selecția și orientarea viitorilor colaboratori ai diferitor servicii publice de administrație. Statul belgian este desemnat drept parte în procedura principală.

16. Top System SA, o societate de drept belgian, dezvoltă programe pentru calculator și oferă diverse servicii informatice clienților săi. Aceasta lucrează cu Selor de câțiva ani.

17. Top System este autorul mai multor aplicații dezvoltate la cererea Selor, inclusiv „SWA” (Selor Web Access), denumită și „eRecruiting”. Aceste aplicații sunt alcătuite, pe de o parte, din elemente „personalizate” concepute pentru a satisface necesitățile și cerințele specifice ale Selor și, pe de altă parte, din elemente extrase de Top System din TSF (Top System Framework), program al cărui autor este. Una dintre componentele „TSF” este „DGE” (DataGridEditor). Selor deține o licență pentru utilizarea aplicațiilor dezvoltate de Top System.

18. La 6 februarie 2008, Selor și Top System au încheiat contracte de servicii, unul dintre acestea având ca obiect instalarea și configurarea unui nou mediu de dezvoltare, precum și integrarea și migrarea surselor de aplicații ale Selor în acest nou mediu. Între lunile iunie și octombrie 2008, s-au schimbat e-mailuri cu privire la problemele care afectează anumite aplicații, în special aplicația eRecruiting.

¹¹ Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2009 privind protecția juridică a programelor pentru calculator (versiune codificată) (JO 2009, L 111, p. 16).

¹² *Moniteur belge* din 27 iulie 1994, p. 19315.

19. A rezultat un litigiu în fața instanțelor comerciale din Bruxelles (Belgia). În special, la 6 iulie 2009, Top System a introdus o acțiune împotriva Selor și a statului belgian la tribunal de commerce de Bruxelles (Tribunalul Comercial din Bruxelles) (Belgia), prin care se solicita în esență constatarea decompilării de către Selor a programului informatic cadru TSF. Top System a invocat în special o încălcare a drepturilor sale exclusive asupra TSF și a solicitat obligarea Selor și a statului belgian la plata de despăgubiri. Cauza a fost trimisă la tribunal de première instance de Bruxelles (Tribunalul de Primă Instanță din Bruxelles) (Belgia), care a declarat nefondată cererea de despăgubiri și de daune interese.

20. Top System a contestat această hotărâre la instanța de trimitere. În fața acestei instanțe, Selor a recunoscut că a efectuat o decompilare a unei părți din TSF ale cărei funcții au fost integrate în aplicațiile Selor, pentru a dezactiva o funcție defectuoasă. Selor susține că este autorizată să efectueze această decompilare, în primul rând, prin contract, afirmație pe care instanța de trimitere o respinge ca nefondată, și, în al doilea rând, în temeiul dispozițiilor care transpun articolul 5 alineatul (1) din Directiva 91/250. Top System, în schimb, contestând existența vreunei erori în programele sale informatice, susține că decompilarea unui program pentru calculator este permisă numai în afara cadrului contractual, în temeiul articolului 6 din această directivă și nu în scopul de a corecta erori, ci al interoperabilității unor programe informatice independente.

21. În acest context, cour d'appel de Bruxelles (Curtea de Apel din Bruxelles) (Belgia) a decis să suspende procedura și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

- „1) Articolul 5 alineatul (1) din [Directiva 91/250] trebuie interpretat în sensul că permite dobânditorului legal al unui program pentru calculator să îl decompileze în tot sau în parte, atunci când această decompilare este necesară pentru a-i permite să corecteze erori care afectează funcționarea programului menționat, inclusiv atunci când corecția constă în dezactivarea unei funcții care afectează buna funcționare a aplicației din care face parte acest program?
- 2) În cazul unui răspuns afirmativ, trebuie îndeplinite, în plus, condițiile prevăzute la articolul 6 din [Directiva 91/250] sau alte condiții?”

22. Cererea de decizie preliminară a fost primită la Curte la 14 ianuarie 2020. Părțile din acțiunea principală și Comisia Europeană au depus observații scrise. Având în vedere împrejurările actuale privind criza sanitară, Curtea a decis anularea ședinței. Părțile au răspuns în scris la întrebările Curții.

Analiză

Cu privire la prima întrebare preliminară

23. Prin intermediul primei sale întrebări preliminare, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 5 alineatul (1) din Directiva 91/250 permite unui dobânditor legitim al unui program pentru calculator să efectueze decompilarea acestui program atunci când această decompilare este necesară pentru a corecta erori care îi afectează funcționarea. Rezultă din decizia de trimitere că îndoiala acestei instanțe vizează în special argumentul formulat de Top System potrivit căruia decompilarea unui program pentru calculator ar fi permisă numai în

ipoteza prevăzută la articolul 6 din această directivă¹³ și, în consecință, ar fi exclusă în ipotezele reglementate de articolul 5 din directiva menționată. Răspunsul la această întrebare necesită analiza prerogativelor titularului drepturilor de autor asupra unui program pentru calculator în raport cu un dobânditor legal al acestui program.

Cu privire la relația dintre titularul drepturilor și dobânditorul legal al unui program pentru calculator

24. Mai întâi, articolul 4 din Directiva 91/250 prevede drepturile exclusive, cu caracter preventiv¹⁴, ale titularului drepturilor de autor asupra programului său pentru calculator. Primul dintre aceste drepturi este dreptul de reproducere, care este delimitat într-un mod deosebit de amplu, întrucât cuprinde nu numai orice formă de reproducere, permanentă sau temporară, ci și actele de reproducere necesare pentru utilizarea unui program. Or, spre deosebire de alte categorii de opere, cel puțin cele distribuite pe suport propriu, un program pentru calculator necesită întotdeauna, pentru utilizarea sa, o reproducere, chiar și temporară, în memoria calculatorului. În consecință, drepturile exclusive ale titularului constituie, în ceea ce privește programele pentru calculator, o ingerință mai profundă în sfera privată a utilizatorului decât în cazul altor categorii de obiecte protejate, întrucât acestea necesită *de facto* o autorizație din partea titularului menționat, chiar și pentru simpla utilizare a programului. Or, Directiva 91/250 nu conține excepții echivalente cu cele prevăzute la articolul 5 alineatul (1) și alineatul (2) litera (b) din Directiva 2001/29/CE¹⁵.

25. În continuare, Directiva 91/250 supune monopolului titularului o serie întreagă de acte referitoare la transformarea unui program pentru calculator, inclusiv „reproducerea rezultatelor acestor acte”. Și în acest caz, drepturile titularului sunt deosebit de extinse în comparație cu soluțiile clasice ale dreptului de autor, potrivit cărora transformările operei pot intra în sfera exclusivă a autorului numai prin intermediul unei divulgări publice a rezultatului transformării.

26. Astfel, monopolul titularului drepturilor de autor asupra unui program pentru calculator acoperă, în dreptul de autor, nu numai actele clasice de exploatare a operei, ci și beneficierea de această operă în sfera privată a utilizatorului.

27. În sfârșit, Directiva 91/250 consacră dreptul de distribuție care nu este vizat în prezenta cauză.

28. Această definiție în sens larg a prerogativelor titularului este totuși limitată în ceea ce privește relația acestuia cu un dobânditor legal al programului său pentru calculator. Într-adevăr, în conformitate cu teza introductivă a articolului 4 din Directiva 91/250, drepturile exclusive sunt conferite titularului „[s]ub rezerva articolelor 5 și 6” din această directivă. Astfel, chiar dacă aceste articole sunt prezentate ca excepții de la drepturile exclusive¹⁶, ele constituie de fapt o limitare inerentă a acestor drepturi. Or, în conformitate cu articolul 5 alineatul (1) din directiva menționată, actele prevăzute la articolul 4 literele (a) și (b) din directiva respectivă nu necesită autorizarea titularului – și anume, reproducerea și toate formele de transformare a programului – în cazul în care sunt necesare pentru a permite dobânditorului legal să utilizeze programul pentru calculator conform destinației sale, inclusiv pentru a corecta erorile.

¹³ Și anume pentru a asigura interoperabilitatea unui program pentru calculator creat independent de programul decompilat.

¹⁴ Titularul are dreptul „de a efectua sau de a autoriza”.

¹⁵ Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2001 privind armonizarea anumitor aspecte ale dreptului de autor și drepturilor conexe în societatea informațională (JO 2001, L 167, p. 10, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 230).

¹⁶ Articolul 5 din Directiva 91/250 este intitulat „Excepții de la actele restricționate”.

29. Cu toate acestea, articolul 5 alineatul (1) din Directiva 91/250 conține propria sa rezervă, și anume aceea că actele dobânditorului legal al unui program pentru calculator efectuate în contextul utilizării programului respectiv nu pot fi supuse monopolului titularului, „[î]n absența unor clauze contractuale speciale”.

30. În definitiv, rezultatul real al articolului 4 literele (a) și (b) din Directiva 91/250 este acela de a permite titularului drepturilor de autor asupra unui program pentru calculator, în relațiile sale cu un dobânditor legal al programului său, să definească contractual, în mod detaliat, termenii și condițiile de utilizare a acestui program de către dobânditorul respectiv. În schimb, în absența unor astfel de prevederi contractuale, dobânditorul este liber să efectueze acte supuse în principiu monopolului titularului, cu condiția ca acestea să rămână în cadrul utilizării programului în cauză în conformitate cu destinația sa, care include corectarea erorilor.

31. În plus, este adevărat că, potrivit celui de al șaptezecizelea considerent al Directivei 91/250, „actele de încărcare și de rulare necesare utilizării unei copii a programului dobândit legal, precum și corectarea erorilor acestuia nu pot fi interzise prin contract”. Cu toate acestea, trebuie remarcat faptul că analiza părții normative a acestei directive conduce la concluzia opusă. Astfel, nu numai că directiva menționată nu conține nicio dispoziție expresă în conformitate cu acest considerent, dar nici nu permite o interpretare care ar merge în acest sens. Singura dispoziție din Directiva 91/250 care ar putea intra în joc, și anume articolul 5 alineatul (1), tratează toate actele enumerate la articolul 4 literele (a) și (b) în același mod. Prin urmare, această dispoziție nu lasă nicio marjă de interpretare care să permită ca anumite acte, și anume încărcarea și rularea programului pentru calculator, precum și corectarea erorilor să fie exceptate de la rezerva referitoare la dispozițiile contractuale specifice cuprinse în articolul 5 alineatul (1) din directiva menționată. Or, în cazul în care considerentele unei directive pot orienta interpretarea dispozițiilor care reflectă aceste considerente, acestea nu au totuși o valoare normativă care să le permită să înlocuiască dispoziții inexistente sau să conducă la o interpretare *contra legem*.

32. Acest lucru este cu atât mai adevărat cu cât articolul 9 alineatul (1) a doua teză din Directiva 91/250 prevede în mod explicit că orice clauză contractuală contrară articolului 6, precum și articolului 5 alineatele (2) și (3) din această directivă este nulă de drept. Prin urmare, faptul că legiuitorul Uniunii nu a menționat în acest caz articolul 5 alineatul (1) din directiva menționată trebuie considerat deliberat.

33. Este posibil ca, astfel cum susține Comisia în răspunsul său la o întrebare adresată de Curte cu privire la acest subiect, al șaptezecizelea considerent al Directivei 91/250 să reflecte formularea propunerii inițiale pentru această directivă¹⁷. Într-adevăr, această propunere făcea o distincție la articolul 5 alineatul (1) între contractele de licențiere negociate între părți și așa-numitele contracte de „adeziune”, în care libertatea contractuală a dobânditorului unui program pentru calculator era limitată la încheierea sau nu a contractului. Potrivit Comisiei, interdicția menționată în al șaptezecizelea considerent ar viza numai această a doua categorie de contracte. Nu este mai puțin adevărat că textul adoptat în cele din urmă al articolului 5 alineatul (1) din Directiva 91/250 nu face această distincție. În consecință, dispozițiile din orice contract de licență pentru utilizarea unui program pentru calculator pot reglementa toate aspectele acestei utilizări, inclusiv încărcarea și rularea, precum și corectarea erorilor.

¹⁷ A se vedea Propunerea de directivă a Consiliului privind protecția juridică a programelor pentru calculator [COM(88) 816 final], prezentată de Comisie la 5 ianuarie 1989.

34. Acest lucru nu este atât de irațional pe cât pare la prima vedere. Desigur, este greu de imaginat o licență de utilizare a unui program care ar interzice complet utilizarea respectivă. Cu toate acestea, utilizarea programului poate fi limitată, de exemplu, în ceea ce privește numărul de calculatoare pe care programul poate fi instalat și utilizat, astfel încât încărcarea și rularea acestuia pe calculatoare suplimentare, inclusiv de către același dobânditor¹⁸, ar fi interzise. Acest lucru este cu atât mai adevărat în ceea ce privește corectarea erorilor care de obicei nu se numără printre acțiunile necesare pentru a utiliza un program pentru calculator în conformitate cu destinația sa. Prin urmare, corectarea erorilor poate fi rezervată titularului drepturilor de autor, fără a afecta coerența unei licențe de utilizare a programului¹⁹.

35. Prin urmare, interpretăm constatarea făcută de Curte în Hotărârea SAS Institute²⁰, potrivit căreia în al șaptesprezecelea considerent al Directivei 91/250 se precizează că actele de încărcare și de rulare necesare acestei utilizări nu pot fi interzise prin contract, în sensul că o licență de utilizator care interzice complet actele necesare acestei utilizări ar fi o contradicție în sine²¹. În schimb, această constatare nu poate fi, în opinia noastră, interpretată în sensul de a conferi o valoare normativă autonomă acestui considerent.

36. În ceea ce privește, mai exact, corectarea erorilor, o interpretare potrivit căreia nu ar fi posibilă excluderea contractuală a opțiunii dobânditorului programului de a face acest lucru ar crea un dezechilibru în detrimentul titularilor drepturilor de autor. Acest dezechilibru ar fi cu atât mai important în cazul în care Curtea ar urma propunerea noastră de răspuns în prezenta cauză și ar considera că este necesar să i se acorde dobânditorului opțiunea de a decompila programul în scopul acestei corectări fără a solicita în prealabil permisiunea titularului. Astfel, acest lucru ar lipsi titularul respectiv de orice posibilitate de a se opune acestei decompilări²².

37. Totuși, această întrebare nu pare să aibă importanță în împrejurări precum cele în cauză în acțiunea principală. Într-adevăr, rezultă din dosarul cauzei că în contractul dintre Top System și Selor nu există nicio dispoziție care să împiedice Selor să corecteze erorile din programele pentru calculator ale Top System sau, în orice caz, această societate nu se prevalează de astfel de dispoziții în fața instanței de trimitere. Prin urmare, Selor are dreptul, în temeiul articolului 5 alineatul (1) din Directiva 91/250, să corecteze erorile din programele în cauză.

38. Prin urmare, este necesar în acest punct să analizăm dacă această dispoziție permite unui dobânditor al unui program pentru calculator să decompileze acest program pentru a-i corecta erorile. Vom începe această analiză oferind unele clarificări cu privire la noțiunea de „decompilare”.

¹⁸ Spre deosebire de articolul 5 alineatul (3) din Directiva 91/250, articolul 5 alineatul (1) din această directivă nu menționează utilizatorul unei copii a programului, ci dobânditorul programului, indiferent de numărul de copii dobândite.

¹⁹ În plus, contractele pentru utilizarea programelor pentru calculator vor fi supuse unor norme de drept diferite, precum dispozițiile de drept contractual, cele privind protecția consumatorilor sau concurența. Aceste norme vor limita libertatea contractuală a părților, protejând dobânditorii programelor pentru calculator împotriva abuzurilor din partea proprietarilor drepturilor de autor asupra acestor programe.

²⁰ Hotărârea din 2 mai 2012 (C-406/10, EU:C:2012:259, punctul 58).

²¹ Ca fiind contrară însuși scopului unui contract de utilizare a unui program pentru calculator.

²² Or, nu se poate exclude ca decompilarea să fie efectuată pentru un scop nelegitim care nu este legat de corectarea erorilor.

Cu privire la noțiunea de „decompilare”

39. Astfel cum am arătat deja²³, un program pentru calculator scris de un programator într-un limbaj de programare ușor de înțeles pentru oameni trebuie transformat ulterior într-o formă ușor de înțeles pentru calculator, și anume în limbaj mașină. Acest lucru se face folosind un program special, compilatorul, și se numește „compilare”. Versiunea programului în limbajul de programare se numește „cod sursă”, iar versiunea în limbajul mașină – „cod obiect”. Nu este vorba de o simplă transcriere a programului în cod binar, ci de o „traducere” a instrucțiunilor formulate în mod funcțional și abstract în codul sursă în instrucțiuni concrete pentru componentele unui procesor de calculator având o anumită arhitectură. Anumite programe scrise în limbaje de programare mai apropiate de limbajul mașină (așa-numitele limbaje „de nivel scăzut”) nu sunt compilate, ci asamblate. Acesta este un proces analog cu cel al compilării și, întrucât Directiva 91/250 nu face diferența între aceste două procese, este necesar să se considere că programele compilate și programele asamblate trebuie tratate în același mod din punct de vedere legal.

40. Programele pentru calculator sunt distribuite în mod obișnuit numai sub formă de cod obiect. Cu toate acestea, codul obiect nu poate fi înțeles de oameni. În consecință, dobânditorul legal al unui program pentru calculator, în măsura în care dorește să ia cunoștință de conținutul programului și să aducă modificări acestuia, în special pentru a corecta erorile, trebuie să efectueze o transformare a codului obiect de care dispune într-o formă de program ușor de înțeles de oameni, și anume formulată într-un limbaj de programare. Această operație, numită „decompilare”, constă în reproducerea, din instrucțiunile pentru procesor înscrise în codul obiect, a instrucțiunilor funcționale ale programului. În consecință, decompilarea este un fel de „inginerie inversă” („reverse engineering”), și anume o operațiune prin care reușim să descoperim construcția unui instrument complex pornind de la produsul finit, aplicată programelor pentru calculator.

41. Cu toate acestea, decompilarea nu reproduce codul sursă original al programului pentru calculator în cauză. Într-adevăr, în timpul procesului de compilare, anumite informații conținute în codul sursă, care nu sunt esențiale pentru funcționarea procesorului calculatorului, se pierd și procesul de decompilare nu permite restaurarea acestora. În plus, același cod sursă poate da rezultate diferite după compilare, în funcție de setările compilatorului. Prin urmare, produsul decompilării constituie o a treia versiune a programului, denumită adesea „cvasi cod sursă”. Nu este mai puțin adevărat faptul că programul astfel decompilat poate fi recompilat din nou într-un cod obiect funcțional.

Cu privire la decompilare ca element al monopolului autorului

42. La întrebarea dacă decompilarea unui program pentru calculator este acoperită de drepturile exclusive ale autorului, astfel cum sunt definite acestea la articolul 4 literele (a) și (b) din Directiva 91/250, părțile interesate care au prezentat observații în prezenta cauză au răspuns în unanimitate în mod afirmativ. Comisia a prezentat un răspuns detaliat în această privință. Potrivit acesteia, în esență, chiar dacă decompilarea ca atare nu este acoperită direct de aceste dispoziții, o serie de acte care constituie, împreună, procesul de decompilare, cum ar fi reproducerea și transformarea programului de calculator, sunt în mod clar supuse monopolului autorului.

43. Împărtășim acest punct de vedere.

²³ A se vedea punctul 5 din prezentele concluzii.

44. Într-adevăr, potrivit articolului 1 alineatul (2) prima teză din Directiva 91/250, protecția în conformitate cu această directivă se aplică oricărei forme de exprimare a unui program pentru calculator. Or, astfel cum a statuat deja Curtea, atât codul sursă, cât și codul obiect constituie două forme de exprimare ale aceluiași program pentru calculator, ambele fiind protejate²⁴. Prin urmare, trecerea de la o formă la alta necesită o reproducere și transformare a programului.

45. În ceea ce privește decompilarea, aceasta constă în transformarea programului sub formă de cod obiect (protejat) către „cvasi cod sursă”. Acesta din urmă constituie o reproducere a programului rezultat în urma transformării sale, această transformare constând în traducerea limbajului mașină într-un limbaj de programare. O astfel de reproducere este în mod expres supusă dreptului exclusiv al autorului programului în temeiul articolului 4 litera (b) din Directiva 91/250.

46. Acest lucru este de altfel confirmat de al nouăsprezecelea considerent al directivei menționate, potrivit căruia „reproducerea, traducerea, adaptarea sau transformarea neautorizată a formei codului în care a fost furnizată copia unui program pentru calculator constituie o atingere a drepturilor exclusive ale autorului”.

47. În sfârșit, o ultimă confirmare a faptului că decompilarea intră sub incidența articolului 4 literele (a) și (b) din Directiva 91/250 se găsește la articolul 6 alineatul (1) din aceasta. Într-adevăr, articolul 6 din această directivă, intitulat „Decompilare”, face referire la „reproducerea codului și traducerea formei acestui cod în înțelesul articolului 4 literele (a) și (b)”²⁵ din directiva menționată. În consecință, este vorba despre o definiție indirectă a conceptului de „decompilare” în sensul Directivei 91/250, definiție care face expres referire la drepturile exclusive ale autorului unui program pentru calculator enumerate la articolul 4 literele (a) și (b) din această directivă.

48. În consecință, este necesar să concluzionăm că decompilarea unui program pentru calculator se încadrează în drepturile exclusive ale autorului unui astfel de program prevăzute la articolul 4 literele (a) și (b) din Directiva 91/250.

Cu privire la includerea decompilării în domeniul de aplicare al articolului 5 alineatul (1) din Directiva 91/250

49. Constatarea făcută la punctul precedent implică faptul că răspunsul la întrebarea dacă decompilarea beneficiază de excepția (sau, mai bine spus, de limitarea) prevăzută la articolul 5 alineatul (1) din Directiva 91/250 trebuie să fie afirmativ. Suntem de acord cu Comisia cu privire la acest punct.

50. Într-adevăr, potrivit acestei dispoziții, dobânditorul legal al unui program pentru calculator are dreptul de a efectua toate actele enumerate la articolul 4 literele (a) și (b) din Directiva 91/250, întrucât aceste acte sunt necesare pentru a permite dobânditorului legal să utilizeze programul pentru calculator conform destinației sale, inclusiv pentru a corecta erorile. Prin urmare, în mod logic, dacă decompilarea sau actele care o compun, cum sunt reproducerea și transformarea codului, se încadrează în domeniul protejat în temeiul articolului 4 literele (a) și (b) din această directivă, aceste acte trebuie să se încadreze în mod necesar și în domeniul acoperit de articolul 5 alineatul (1) din directiva menționată.

²⁴ Hotărârea din 2 mai 2012, SAS Institute (C-406/10, EU:C:2012:259, punctele 37 și 38).

²⁵ Sublinierea noastră.

51. Nu poate fi acceptată interpretarea acestor dispoziții propusă de Top System, potrivit căreia decompilarea s-ar încadra în sfera monopolului autorului în temeiul articolului 4 literele (a) și (b) din Directiva 91/250, dar ar fi exclusă de la scutirea prevăzută la articolul 5 alineatul (1) din această directivă. Construcția și formularea acestor dispoziții indică în mod clar că aceste două interpretări nu sunt cumulative.

Cu privire la contribuția articolului 6 din Directiva 91/250

52. Cu toate acestea, Top System susține că articolul 6 din Directiva 91/250 ar trebui să impună o interpretare a articolului 5 alineatul (1) din directiva respectivă diferită de cea propusă anterior. Într-adevăr, potrivit acestei societăți, articolul 6 din directiva respectivă formează un fel de *lex specialis* și este singura dispoziție referitoare la decompilare. Caracterul de *lex specialis* al acestei dispoziții exclude decompilarea din domeniul de aplicare a articolului 5 alineatul (1) din Directiva 91/250. Întrucât articolul 6 din directiva respectivă autorizează decompilarea numai în scopul de a asigura interoperabilitatea programelor pentru calculator create independent, decompilarea în scopul corectării erorilor dintr-un program pentru calculator, realizată fără permisiunea titularului drepturilor de autor, ar fi interzisă.

53. Această argumentare nu rezistă totuși criticii.

54. Într-adevăr, astfel cum am arătat, articolul 5 alineatul (1) din Directiva 91/250 nu enumeră diferitele acte pe care le acoperă. Această dispoziție se limitează să facă referire la articolul 4 literele (a) și (b) din directiva respectivă, exceptând de la obligația de a obține autorizația titularului dreptului de autor „actele prevăzute” la articolul 4 literele (a) și (b), întrucât acestea sunt necesare pentru utilizarea unui program pentru calculator. În plus, această dispoziție nu conține nicio rezervă cu privire la articolul 6 din directiva menționată.

55. În schimb, articolul 6 alineatul (1) din Directiva 91/250 face referire la două categorii specifice dintre actele reglementate de articolul 4 literele (a) și (b) din această directivă, și anume „reproducerea codului” și „traducerea formei acestui cod”, atunci când aceste acte sunt esențiale pentru a obține informațiile necesare pentru interoperabilitatea cu alte programe a unui program pentru calculator creat independent, adică cu un scop diferit de cel menționat la articolul 5 alineatul (1) din directiva menționată.

56. Nimic nu sugerează, așadar, că articolul 6 din Directiva 91/250 ar fi o *lex specialis* în raport cu articolul 5 alineatul (1) din această directivă. Aceste două dispoziții au un domeniu de aplicare diferit, întrucât se referă la două situații diferite. Articolul 5 alineatul (1) se referă la actele necesare pentru utilizarea unui program pentru calculator, inclusiv corectarea erorilor, în timp ce articolul 6 din această directivă se referă la actele necesare pentru a asigura interoperabilitatea programelor create independent. Aceste dispoziții sunt deci independente una de cealaltă și nu se regăsesc într-o relație de tip *lex specialis* și *lex generalis*.

57. Prin urmare, trebuie respins argumentul Top System conform căruia articolul 6 din Directiva 91/250 este singura dispoziție care permite decompilarea unui program pentru calculator.

Implicația lucrărilor pregătitoare ale Directivei 91/250

58. Concluzia că articolul 5 alineatul (1) din Directiva 91/250 se aplică decompilării unui program pentru calculator efectuate în scopul de a corecta erorile acestuia nu este infirmată, contrar celor afirmate de Top System, prin deducțiile care pot fi făcute din lucrările pregătitoare ale acestei directive.

59. Astfel, nu împărtășim argumentele Top System, dezvoltate în special în răspunsul său la întrebările Curții, potrivit cărora lucrările pregătitoare ale Directivei 91/250 arată că decompilarea unui program pentru calculator protejat ar fi posibilă numai în împrejurările și în scopurile definite la articolul 6 din această directivă. Într-adevăr, documentele citate de Top System indică faptul că era clar de la începutul lucrărilor că drepturile exclusive ale autorilor definite la articolul 4 literele (a) și (b) din directiva menționată includeau decompilarea programului protejat. Or, având în vedere că articolul 5 alineatul (1) din Directiva 91/250 permite unui dobânditor legal să efectueze toate actele enumerate la articolul 4 literele (a) și (b) din directiva respectivă, atunci când acest lucru este necesar pentru utilizarea programului, inclusiv corectarea erorilor, acesta include în mod necesar decompilarea. Astfel, întreaga discuție din cadrul procesului legislativ al Directivei 91/250, care a dus la adăugarea, la proiectul inițial al Comisiei, a actualului articol 6 din această directivă, a vizat decompilarea efectuată *în afara* utilizării obișnuite a unui program pentru calculator și, în consecință, în afara cadrului articolului 5 alineatul (1) din respectiva directivă. Într-adevăr, era vorba despre decompilarea în scopul interoperabilității programelor create de autori independenți.

60. Prin urmare, este greșit să afirmăm, astfel cum o face Top System, că problema decompilării este exclusă în mod definitiv din articolul 5 din Directiva 91/250. Pentru ca decompilarea să fie exceptată de la articolul 5 alineatul (1) din această directivă, aceasta ar trebui exceptată și de la articolul 4 literele (a) și (b) din aceasta, ceea ce ar elimina-o complet din sfera exclusivă a titularului dreptului de autor, în absența unei alte prevederi care să îi poată asigura protecție împotriva decompilării. Or, o astfel de concluzie ar fi absurdă.

61. Într-adevăr, tot ceea ce demonstrează lucrările pregătitoare ale Directivei 91/250 este că ideea inițială de a include excepția privind decompilarea în scopul interoperabilității într-un alineat specific al articolului 5 din această directivă [distinct de alineatul (1)] a fost abandonată în favoarea creării unui nou articol mai elaborat, consacrat acestei excepții. Totuși, acest lucru nu afectează în niciun fel domeniul de aplicare al articolului 5 alineatul (1) din directiva menționată.

62. Este adevărat că Consiliul a limitat sever sfera acestei noi excepții. În special, a fost abandonată ideea, prezentată inițial de Comisie, de a permite decompilarea în scop de mentenanță a programului nou creat, interoperabil cu programul decompilat. Acest lucru se explică, în opinia noastră, prin faptul că, în temeiul articolului 9 alineatul (1) a doua teză din Directiva 91/250, nu se poate deroga de la această excepție prin mijloace contractuale, contrar situației în cazul articolului 5 alineatul (1). În consecință, scopul a fost protejarea titularilor drepturilor de autor împotriva abuzurilor. Nu este mai puțin adevărat că, în acest caz, decompilarea este efectuată în scopuri care nu au legătură cu utilizarea obișnuită a programului²⁶.

²⁶ În plus, astfel cum vom explica în continuare, articolul 5 alineatul (1) din Directiva 91/250 nu permite, în opinia noastră, decompilarea unui program pentru calculator în scopul mentenanței programului decompilat, cu excepția corectării erorilor în sens strict (a se vedea punctele 75 și 76 din prezentele concluzii).

63. Astfel, împărtășim opinia Comisiei potrivit căreia lucrările pregătitoare ale Directivei 91/250 nu permit formularea unor concluzii diferite de cele care rezultă din interpretarea literală și sistemică a articolului 5 alineatul (1) din această directivă.

Propunere de răspuns

64. În consecință, propunem să se răspundă la prima întrebare preliminară în sensul că articolul 5 alineatul (1) din Directiva 91/250 trebuie interpretat în sensul că permite dobânditorului legal al unui program pentru calculator să efectueze decompilarea acestui program atunci când este necesară pentru a corecta erorile care afectează funcționarea acestuia.

Cu privire la a doua întrebare preliminară

65. Prin intermediul celei de a doua întrebări preliminare, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă, în cazul în care articolul 5 alineatul (1) din Directiva 91/250 ar trebui interpretat în sensul că permite unui dobânditor legat al unui program pentru calculator să decompileze acest program atunci când acest lucru este necesar pentru a corecta erorile, această decompilare trebuie să îndeplinească cerințele prevăzute la articolul 6 din această directivă sau alte cerințe.

Cu privire la aplicabilitatea cerințelor care rezultă din articolul 6 din Directiva 91/250

66. Articolul 6 din Directiva 91/250 introduce o excepție de la drepturile exclusive ale titularului drepturilor de autor asupra unui program pentru calculator care permite decompilarea acestuia atunci când acest lucru este necesar pentru a asigura compatibilitatea cu programul menționat a unui alt program creat în mod independent. Această excepție este însoțită de o serie de condiții și interdicții, enumerate în această dispoziție.

67. În conformitate cu analiza noastră²⁷, articolul 6 din Directiva 91/250 este independent de articolul 5 din această directivă, în special de alineatul (1) al acestui ultim articol. Excepția instituită la articolul 6 din directiva menționată are un domeniu de aplicare și finalități diferite față de excepția prevăzută la articolul 5 alineatul (1) din aceeași directivă și definește de asemenea în mod diferit actele pe care le autorizează.

68. Prin urmare, cerințele prevăzute la articolul 6 din Directiva 91/250 nu se pot aplica nici direct și nici prin analogie excepției prevăzute la articolul 5 alineatul (1) din această directivă.

69. Totuși, acest lucru nu înseamnă că aplicarea acestei din urmă excepții nu ar trebui să îndeplinească nicio cerință.

Cu privire la celelalte cerințe aplicabile

70. Într-adevăr, având în vedere formularea articolului 5 alineatul (1) din Directiva 91/250, anumite condiții și anumite limitări sunt inerente excepției de la drepturile exclusive stabilite în această dispoziție²⁸.

²⁷ A se vedea în special punctele 52-56 din prezentele concluzii.

²⁸ A se vedea în special Janssens, M.-Ch., *op.cit.*, p. 127.

71. În primul rând, această excepție profită numai dobânditorului legal al unui program pentru calculator. Acest punct nu pare să ridice nicio problemă în acțiunea principală și, prin urmare, nu necesită o dezvoltare mai amplă.

72. În continuare, actele efectuate, în speță actele care împreună constituie decompilarea unui program pentru calculator²⁹, trebuie să fie necesare pentru a permite utilizarea acestui program în conformitate cu destinația sa și, mai exact, pentru a corecta erorile. Această condiție necesită următoarele observații.

73. În primul rând, trebuie definit conceptul de „eroare”. Într-adevăr, însăși existența unei erori într-un program pentru calculator poate constitui un subiect de dispută între autor și utilizatorul acestui program³⁰. Ceea ce, din punctul de vedere al utilizatorului, poate constitui o eroare poate fi o funcționalitate sau o caracteristică dorită din punctul de vedere al autorului programului. Chiar dacă Directiva 91/250 nu conține o definiție a acestui termen, ea poate fi totuși dedusă din formularea și scopul articolului 5 alineatul (1) din această directivă.

74. În conformitate cu această dispoziție, actele efectuate de dobânditorul legitim al unui program pentru calculator trebuie să îi permită „să utilizeze [acest] progra[m] conform destinației sale, inclusiv [să] corect[eze] erorile”. În consecință, corectarea erorilor se încadrează în utilizarea programului în conformitate cu destinația acestuia.

75. Destinația programului pentru calculator este cea definită de autorul său sau, după caz, cea convenită de furnizorul și dobânditorul programului cu ocazia achiziționării acestuia. Prin urmare, o eroare este o deficiență care împiedică utilizarea programului în conformitate cu această destinație. Numai corectarea unor astfel de erori poate justifica acțiunile utilizatorilor, inclusiv decompilarea, efectuate fără consimțământul titularului drepturilor de autor.

76. În schimb, nicio modificare sau îmbunătățire a programului în raport cu destinația sa inițială nu constituie o corectare a erorilor care să justifice astfel de acte. Este vorba în special de actualizarea programului legată de progresul tehnologic. Cu alte cuvinte, uzura morală a programului pentru calculator nu constituie o eroare în sensul articolului 5 alineatul (1) din Directiva 91/250.

77. Într-adevăr, întrucât programele pentru calculator constituie nu numai o categorie de opere utilitare, ci aparțin în plus unui sector cu dezvoltare tehnologică deosebit de rapidă, este normal ca acestea să devină învechite în timp. Cu toate acestea, corectarea acestei uzuri prin actualizarea programelor pentru calculator sau chiar prin înlocuirea acestora cu programe noi se încadrează în exploatarea obișnuită a acestor programe în calitate de obiecte protejate prin dreptul de autor și, în consecință, în prerogativele titularilor acestui drept.

78. În al doilea rând, intervenția utilizatorului asupra programului pentru calculator trebuie să fie necesară din punctul de vedere al obiectivului urmărit. În speță, întrebarea este dacă și în ce măsură este necesară decompilarea unui program pentru calculator pentru a corecta erorile din acesta.

²⁹ A se vedea punctele 45-47 din prezentele concluzii.

³⁰ În acțiunea principală, Top System neagă existența unei erori în programul în cauză, deși instanța de trimitere face referire la un raport de expertiză care constată existența unei astfel de erori.

79. Există cu siguranță unele erori care pot fi corectate fără accesul la codul sursă al programului, fie „manual” de către utilizator, fie cu ajutorul un program informatic dedicat. Părțile care au prezentat observații în prezenta cauză par să fie de acord totuși că această corectare implică de obicei introducerea modificărilor în codul propriu-zis al programului. Întrucât codul obiect este de neînțeles pentru oameni, o astfel de corectare necesită accesarea codului sursă original sau traducerea codului obiect în cod sursă („cvasi cod sursă”³¹). Prin urmare, se pune următoarea întrebare: în ce împrejurări justifică această necesitate decompilarea programului de către dobânditorul său legal?

80. Top System susține că astfel de cazuri sunt foarte rare și excepționale. Potrivit acestei societăți, în majoritatea situațiilor, fie dobânditorul legal al unui program pentru calculator dispune deja de codul sursă, fie titularul drepturilor de autor îi poate oferi acces la acesta, fie titularul, pe baza unui contract de mentenanță, este responsabil de corectarea erorilor.

81. Lăsăm deoparte ipoteza potrivit căreia dobânditorul legal dispune de versiunea necompilată sau deja decompilată a programului, și anume de acces la codul sursă. Este evident că, în această situație, nu este necesară decompilarea. Ceea ce este mai problematic este relația dintre acest dobânditor și titularul drepturilor de autor asupra programului pentru calculator și obligațiile lor reciproce. Cu toate acestea, nu este vorba aici despre necesitatea decompilării programului pentru corectarea erorilor, ci de condiția de aplicare a articolului 5 alineatul (1) din Directiva 91/250, și anume absența unor dispoziții contractuale care să se opună acesteia.

82. Reamintim că articolul 5 alineatul (1) din Directiva 91/250 se aplică „[î]n absența unor clauze contractuale speciale”. Cu alte cuvinte, contractul pentru achiziționarea programului poate organiza utilizarea programului, inclusiv corectarea erorilor, prin limitarea posibilității dobânditorului de a efectua acte supuse monopolului titularului în scopul acestei corectări. Această limitare poate merge până la o interdicție absolută a corectării erorilor de către dobânditor³². Într-un astfel de caz, excepția prevăzută în această dispoziție nu se aplică, iar acțiunile cumpărătorului sunt limitate la cele autorizate în temeiul contractului.

83. În schimb, în cazul în care contractul dintre părți nu include o astfel de limitare, dobânditorul legal al unui program pentru calculator este, în opinia noastră, liber să efectueze actele enumerate la articolul 4 literele (a) și (b) din Directiva 91/250, inclusiv decompilarea programului, atunci când acest lucru se dovedește necesar, în special pentru corectarea erorilor. Acest dobânditor nu are alte obligații față de titularul drepturilor de autor asupra programului. Prin urmare, acesta nu este obligat să solicite titularului să corecteze erorile, nici să solicite accesul la codul sursă al programului și nici să întreprindă acțiuni în justiție pentru ca aceasta din urmă să oblige titularul să efectueze un astfel de act. În schimb, în cazul în care astfel de obligații nu rezultă din articolul 5 alineatul (1) din directiva menționată, trebuie avut în vedere faptul că decompilarea este un proces laborios, costisitor, cu efecte aleatorii. Prin urmare, în practică, utilizatorii vor recurge la această tehnică numai în ultimă instanță³³.

84. Desigur, va reveni instanței competente, în caz de litigiu, să stabilească conținutul exact al drepturilor și obligațiilor contractuale ale părților la contractul pentru achiziționarea unui program pentru calculator.

³¹ A se vedea punctul 41 din prezentele concluzii.

³² O astfel de posibilitate există, în opinia noastră, în pofida formulării celui de al șaptesprezecelea considerent al Directivei 91/250 (a se vedea punctele 31-34 din prezentele concluzii).

³³ Această caracteristică a decompilării este subliniată de numeroși autori. A se vedea în special Bing, J., *op.cit.*, p. 423 și 424.

85. Deși corectarea unei erori necesită adesea modificarea unui fragment infim din codul unui program pentru calculator, localizarea acestui fragment poate necesita decompilarea unei părți substanțiale sau chiar a întregului program. În consecință, nu se poate considera că o astfel de decompilare nu este necesară pentru corectarea erorii, întrucât acest lucru ar face imposibilă corectarea și ar lipsi de efect util excepția prevăzută la articolul 5 alineatul (1) din Directiva 91/250. Prin urmare, dobânditorul legal al programului pentru calculator are dreptul, în temeiul acestei dispoziții, să decompileze programul în măsura necesară nu numai pentru corectarea unei erori *stricto sensu*, ci și pentru localizarea acestei erori și a părții din program care trebuie modificată.

86. În sfârșit, trebuie constatat faptul că articolul 5 alineatul (1) din Directiva 91/250 nu face nicio mențiune despre restricțiile privind utilizarea informațiilor obținute datorită decompilării unui program pentru calculator, precum cele conținute la articolul 6 alineatul (2) din această directivă. Cu toate acestea, nu rezultă de aici că dobânditorul legal al unui program pentru calculator care a decompilat acest program în vederea corectării erorilor este liber să utilizeze ulterior produsul acestei decompilări în alte scopuri.

87. Într-adevăr, articolul 4 litera (b) din Directiva 91/250 supune monopolului autorului nu numai „traducerea, adaptarea, dispunerea și orice altă transformare a programului pentru calculator”, ci și „reproducerea rezultatelor acestor acte”, mai precis, în cazul decompilării, codul sursă care rezultă din această decompilare. Astfel, orice reproducere a codului sursă menționat în alt scop decât pentru corectarea erorilor este supusă autorizării titularului drepturilor de autor. În plus, articolul 4 litera (c) din directiva respectivă interzice distribuirea către public a unei copii a unui program pentru calculator fără acordul titularului drepturilor de autor asupra acestui program, care se aplică și copiilor codului sursă rezultat din decompilare.

88. În schimb, în conformitate cu articolul 1 alineatul (2) din Directiva 91/250, informațiile care nu constituie programul propriu-zis, adică o formă de exprimare a acestuia, nu sunt protejate³⁴.

89. În consecință, propunem să se răspundă la a doua întrebare preliminară în sensul că articolul 5 alineatul (1) din Directiva 91/250 trebuie interpretat în sensul că decompilarea unui program pentru calculator de către un dobânditor legal, în temeiul acestei dispoziții, pentru a corecta erorile acestuia, nu este supusă cerințelor prevăzute la articolul 6 din această directivă. În schimb, o astfel de decompilare poate fi efectuată numai în măsura în care este necesară pentru această corectare și în limitele obligațiilor contractuale ale dobânditorului.

³⁴ Trebuie să subliniem că, în opinia noastră, această interpretare nu conferă titularului dreptului de autor asupra unui program pentru calculator o protecție mai mică decât cea conferită de articolul 6 alineatul (2) din Directiva 91/250 în ipoteza decompilării în scopul interoperabilității programelor create independent. Într-adevăr, interpretat în lumina articolului 1 alineatul (2) din directiva menționată, articolul 6 alineatul (2) din aceasta poate fi interpretat numai în sensul în care termenul „informație” desemnează doar elementele unui program pentru calculator care sunt protejate în temeiul directivei menționate, și anume formele de exprimare ale acestuia, și nu „ideile și principiile care se află la baza” acestor elemente. În plus, subliniem că, în temeiul articolului 9 alineatul (1) a doua teză din Directiva 91/250, decompilarea bazată pe articolul 6 din această directivă nu poate fi exclusă prin contract, spre deosebire de decompilarea efectuată în scopul corectării erorilor.

Concluzie

90. Având în vedere considerațiile menționate anterior, propunem, așadar, Curții să ofere următoarele răspunsuri la întrebările preliminare adresate de cour d'appel de Bruxelles (Curtea de Apel din Bruxelles) (Belgia):

- 1) Articolul 5 alineatul (1) din Directiva 91/250/CEE a Consiliului din 14 mai 1991 privind protecția juridică a programelor pentru calculator trebuie interpretat în sensul că permite dobânditorului legal al unui program pentru calculator să efectueze decompilarea acestui program atunci când este necesară pentru a corecta erorile care afectează funcționarea acestuia.
- 2) Articolul 5 alineatul (1) din Directiva 91/250 trebuie interpretat în sensul că decompilarea unui program pentru calculator de către un dobânditor legitim, în temeiul acestei dispoziții, pentru a corecta erorile acestuia, nu este supusă cerințelor prevăzute la articolul 6 din această directivă. În schimb, o astfel de decompilare poate fi efectuată numai în măsura în care este necesară pentru această corectare și în limitele obligațiilor contractuale ale dobânditorului.